

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3634 RICHMOND STREET, PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50c.

Birželis m. -- June, 1942

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

Skaitytojų, kurie patėmytų šituose lapuose
ką taisytino, prašome pranešti "Žvaigždės" re-
dakcijai, kad, perspaudinant atskiroje brošuroje,
nepasikartotų klaida.

MUSU IŠEIVIAI.

(Tęsa žiur. sekantis p.)

1897 m.

Pirm 45 metų Jungtinėse Amerikos Valstybėse jau buvo 100,000 lietuvių. Susivienijimo A. L. prezidentas, kun. A. Burba, 1893 m. protestavo raštu į prezidentą Clevelandą prieš sudarymą išdavimo sutarties su Rusija vardan 200,000 lietuvių išėivių (A. L. Kr. p. 173-5; Am. L. XIX š. t. II p. 64). Bet tos skaitinės padidinta daugiau negu dvigubai, kaip persitikrins kiekvienas iš smulkmeniško aprašymo mūsų žmonių "Amerikos Lietuviai" knygoje, atspausdintose 1899 m.

1897 metuose, išgyvenę tris metų dešimtis išcivijoje, Amerikos lietuviai buvo kurę 41 parapiją, kurių septynios buvo bendros su lenkais. Penkias iš tų septynių lietuviai pamatė: Brooklyne 1882, New Yerke 1892, Plymouthe 1889, Senadoryje 1891, Samokine 1892 metais. Lietuviai, išsibodėję lenkus iš bendros parapijos, paliko pilnais šeimininkais Hazletone 1892, Freelande 1894 m. Bet Freelando lenkai su lietuviu ex-kunigu Dembskiu sukūrė neprigulmingą parapiją. Dembskis, savo bičiulio Dr. J. Šliupo padedamas, patraukė ton parapijon lietuvių dalį. Per tat labai susilpnėjo nedidelė šv. Kazimiero lietuvių parapija Freelande, pagaliaus vyskupijos valdžia pavedė ją lenkų globai (Am. L. XIX š. t. I p. 147-152; 1895 m. "V. L." p. 71; 1898 m. "Rytas" N15). Neprigulmingas parapijas mėginta vienur kitur įkurti, bet jos tuojaus pakrikdavo. Pirmasai pasiryžimas sukurti "neprigulmingą nuo Romos dogmatų" parapiją darėta 1885 metais. Knygų "Amerikos Lietuviai XIX šimtetyje" pirmojo tomo skyriuje XXI (p. 192-212) plačiai aprašyta tasai nenusisekęs darbas. Ir paties sumanytojo žodžius pakartojus, paminėta ten, kokia

suirutė pasidarė tarp "pirmosios" New Yorke lietuvių perapijos kurėjų. Ne kas paklausė ir antrojo to paties Amerikos lietuvių katalikų vienybės ardytojo "viešo atsimetimo nuo papizmo" 1894 metais, lietuviams protestuojant prieš rusų barbarybes Kražiuose (žr. '94 "Varpa" N4 ir Am. L. XIX š. t. II p. 57-59).

Iš 34 grynai lietuviškų parapijų skaitliaus greit išnyko pakrikusios: Thomas, W. Va. ir Hazene, Arkansas valstybėje, Brooklyne—šv. Jurgio parapija, sukurta 1888 m., pirmoji New Yorke apygardoje, pakriko po 5 metų; jos vietoje susikūrė 1894 m. Angelų Karallenės parapija. Pakriko ir šv. Antano parapija Philadelphiaj 1901 m. Jos vieton išdygo šv. Kazimiero, šv. Jurgio, vėliaus šv. Andriejaus—3 parapijos.

Iš likusių 30 parapijų šenadoriškė šv. Jurgio parapija buvo skaitlingiausia (7,000 dušių). Šenadorj anuomet vadinta Amerikos lietuvių sostine.

Susišelpimo, kultūros, labdarybės draugijų ir klubų tame laikotarpyje musiškiai išciviai buvo sukūrę per penkis šimtus. Man 1868-1897 metų kronikose (1898-1942 m. "Zvaigždėje" ir atskirose knygose) pasisekė išvardinti per 300, paminėjus tik kelias, laikraščiuose garsintas Susijungusių Angliakasių šakas (buvo jų kelios dešimtys lietuvių užgyventose vietose); gi Susivienijimą, Tėvynės Mylėtojų ir L. Mokslo Graugijas skaitant po vieną organizaciją (Susiv. L. A. 1897 m. turėjęs 63 kuopas). Pridėjus prie to viso kelias dešimtis Lattimer'o Kankinių Užtarytojų ir Liet. Emigrantų Rėmėjų ratelius susidarys 500 organizacijų. Tokj skaitlių anuomet skelbė kun. J. Žebrys "Ryta." Negaliu tikrai nurodyti to rašto datą, nes kaip paprasta pas mus—

vienas pažįstamulis, besisvečiuodamas, be mano žinios "pasiskolino" daugelį to laikraščio numerių, o paskui nuo jo irgi kas "pasiskolin." Oi tie svečiai, tie bičiuliai, knygų skolintojai.

1883 m. "Aušroje (N. Z. p. 52) vienas pirmųjų išėivių Amerikoje Antanas Jurgelaitis rašė: "Esu Amerikoje jau vienuolika metų—ir randasi mūsų giminytės į 15-20,000. Mes turime kelias tavorčystes ir tris parapijas ir kunigų tris lietuvninkus." "Amerikos Lietuvių Kronikoje" trumpai paminėjęs apie Jurgelaitį, pirmąjį sumanytoją lietuvių politinių klubų, "Lietuviškoje Gazietoje" (1879 m.) išvardinau septyniolika jau susikurusių grynai lietuviškų susišelpimo draugijų 1888 m.—išėivijos dviejų dešimčių metų sukaktuvėse (Am. L. Kr. p. 35).

Devintoje metų dešimtyje, kas met vis didėjant mūsų išėivių skaičiui. "bėgimui į Ameriką," prieš kurį uoliai kariavo* Lietuvos patriotai, virtus kuo ne epidemija, lietuvių organizacijos—susišelpimo, kultūros, labdarybės, politikos—dygte dygo naujoje tėvynėje. "Musiškiai Amerikoje 1868-1900 metais" knygų kronikoje išvardinta per pustrėčio šimto įvairiausių organizacijų, susibūrusių čia tik 1891-97 metais, beje 29 parapijos ir apie 230 draugijų, klubų ir t. t. Toliau tos skaitlinės vis ėjo didyn. Čia tinka prisiminti, jog anų dienų mūsų išėiviai ne iš savo kaltės buvo bemoksliai Jungtinių Valstybių valdiška statistika, kurią turime nuo 1899 metų, parodo iš 252,594 atėjusių iki 1914 m. 154,169 nežinojusius rašto, gi visišky analfabetų 122,717. ("Am." p. 127). Nuo 1899 metų atėjusieji lietuviai per 15 metų grynais pinigais, kuriuos parodė atėivybės inspekcijai,

įvežė Amerikon \$3,691,184. Kelionės lėšų išmokėjo arti 13 milijonų dolerių—tad gyvo pinigų iš Lietuvos išvežta \$16,691,184. (ib. p. 130-131). Pakartota skaitlines pasakui knygas "Amerika," spausdintas "Tėvynės" spaustuvėje 1915 m.

*"Amerika arba rinkinys faktų" p. 132 Dr. V. Kudirkos "Ukininko" N3-5, raštal "Liaukime bėgę į Ameriką."

Ne visur Amerikos lietuviams naujakuriams pasisekė turėti mokančius per korespondencijas laikraščiuose užfiksuoti jų ekonominę, socialę, politinę ar labdarybės kad ir svarbią veiklą.

Iš spaudoje paminėtų organizacijų, susikurusių 1897 metais, man pasisekė išvardinti per šėšias dešimtis, bet nei vienos Susijungusių Angliakasių kuopos, į kurių kelias deimtis susiburė mūsų žmonės po šerifo Martino deputatų kruvinos kovos su beginklais darbininkais ties Lattimer'u, Hazletono apygardoje 10 rugėžio diena, 1897 metuose.

Prie svarbiausiųjų mūsų išėivijoje tais metais įvykių, greta neapsakytai pasekmingo masinio rašymo į Susijungusių Angliakasių eiles reikia paminėti įvedimą į mūsų parapijų mokyklas seserų mokytojų. Pradžia padaryta Chicagos šv. Jurgio parapijoje, neapsiėjo be priešginavimų, lygiai kaip ir patraukimas angliakasių į uniją. Anglų kalbos spauda savo žygius prieš darbininkų organizuotę kamuflažavo "maištininkais svetimžemiais," gi lietuvių parapijų mokyklų priešai pasigavo "lenkes davatkas," kad pridengus savo tikrus motyvus (žr. "A. L. R. K. Kunigų Vienybės Metrašči 1941" p. 64, 65 ir 50-58).

1897 m. susikūrė dvi parapijos:

Westville, Ill., šv. Petro ir Povilo ('98 "R." N33) ir Spring Valley, Ill., šv. Onos.

Draugijų susikūrė:

Branford, Conn., Broliškos Pagelbos Lietuvių draugija susikūrė "pagal Ryto" programą rašte "Tverki-me darbus dėl Lietuvių"... pinigų kasoje nevalna laikyti be vartojimo... už sudėtus pinigus pirks prietaisus šienai plauti..." draugija pasiryžo "samdyti pievas, plauti šieną ir parduoti, apsimti nuplauti šieną fermeriams... apimti kontraktus javus valyti; rudenyje žuvaut... šieną miškuose dirbti, pavasarį apimti farmas ant nudirbimo..." ('97 "R." N23.)

Bridgeport, Conn., šv. Jurgio;

Boston, Mass. „Vytauto draugija uždėjo knygyną" ('97 „Tėvyn." p. 346).

Buttonwood, Luzerne County, Pa., šv. Mykolo ("L. A." p. 68);

Chicago, Ill., šv. Mato, Lausybės, Teisybės, Mylištųjų, Lietuvos Brolių, Keistučio Budavojimo ir Paskolinimo, taipgi Dalininkų Bendrovė (iš kun. M. Kraučūno, J. Grinlaus ir J. Laukto) savitraščiui "Amerikos Lietuvis" leisti, kurio išėjo tik 3 numeriai. Tais (1897) metais buvo sušaukta Chicagoje keletas susirinkimų, kad sukūrus "tautišką Susivienijimą... bet įkūnyjimas jo pasirodė persunkus" ("I. Ch. L." p.—). Vietos Lietuviai katalikai irgi tarėsi sukurti visų Chicago Lietuvos katalikų susivienijimą. Naujai organizacijai buvo surašyta ir konstitucija, bet iš to visko nieko neišėjo (ib.).

Chicago, Ill., apie "Lietuvišką Kolegiją Akušeroms" skelbė laikraščiuose Dr. Kasakauskis, jos prezidentas, 657 Dickson St. ('97 "G. A. L.," N31);

Cleveland, Ohio, šv. Kazimiero, Lietuvos Sūnų Karėvių ('97 "V. L.," N37);

Crebs, Ind. Ter., šv. Juozapo ('98 "R.," N—);

Elizabeth, N. J., Lietuvių Skaitinyčia—draugijų lėšomis ('97 "V. L.," N10).

Exeter, Pa., šv. Petro ir Povilo—didžiausia Pittatomo apygardoj (per 300 narių);

Forest City, Pa., šv. Jurgio Kankinio;

Hartford, Conn., šv. Jono ('97 "G. A. L.," p. 34);

Hazleton, Pa., Lietuvių Neprigulmingas Klubas ('97 "G. A. L.," N36);

Ladd, Ill., šv. Jurgio ('97 "V. L.," N33);

Lewiston, Me., Lietuvių Neprigulmingas Klubas ('97 "V. L.," N. 47) už pelną iš alaus pardavinėjimo įsteletti krautuve ar pašelpti lietuvį, einantį į mokslus" ('97 „Tėv.," p. 33).

Mahanoy City, Pa., Simano Daukanto Klubas—kartu ir susiėlpimo draugija. "Priima tik turinčius nors pirmas pilietybės popieras" ("L. A.," p. 47);

Mahanoy Plane, Pa., Teatrališka draugija iš "Sus-mo" kuopos narių, sulaušus 4 d. vasario 1898 m. teatrą "Nesipriešink" vietos rengiamo knygyno naudai ('98 "G. A. L.," p. 25);

Minersville, Pa., Želmens Draugija, Neprigulmingas Lietuvių Piliiečių Klubas, ant mass-mitingo vienu balsu nutarė prašyti miesto Rodos, kad išvartų iš miesto ar kaip nors apmašytų vyrus (seka 6 lietuvių vardai), užtai kad jie peštynėmis daro gėdą visiems... ('97 „Tėv.," p. 375).

Naugatuck, Conn.

Giesmininkų kuopelė (iš 15 vyrų) "mokytis giedoti tautiškų giesmių" ('97 "V. L.," N1).

(Ib. Mūsų laikraščiai—22).

New Britain, Conn., Lietuvių Neprigulmingas Piliėčių Klubas, taipgi Lietuvių Prekybos Kompanija valgomų daiktų krautuvel įrengti:

New Haven, Conn., Šv. Pranciškaus ('97 "R." N18);

New Haven, Conn., apygardoje Lietuvių Kooperatyvų Uke "Ryto" '97, N15 užmanyta paremia "Garso Am. L." korespondentas (N19). "Nedaugiau kaip 50 lietuvių tesudėda po \$200, \$100, mažiausiai po \$50 apsipirkti šeimai geroje vietoje ir turėti gražų pragyvenimą."

Northampton, Mass., Waterbury'o parapijos duonkepės šaka ('97 "R.," N4, 5), D. L. K. Mindaugio draugija ('97 "R.," N31, '97 "V. L.," N12):

Philadelphia, Pa., Vytauto Teatrališka draugija lošė savo naudai "Ponas ir Mužikai" 30 d. gegužio, 1897 ('97 "G. A. L.," p. 287). Draugija susidėjusi daugiausiai iš bajorų.

Philadelphijoje, Pa., N233 South 4 gatvės 1897 m. birželio 2 d. Jungtinių Valstybių prezidentas McKinley atidarė Valzbos Muzejaus (Commercial Museum) rūmus. Per pasaulio išdirbinių parodą tame muzėjyje buvęs ir didelis knygynas. Vietos gyventojas V. Ambrazevičius per laikraščius kvietęs lietuvius, kad siųstų tam muzėjui lietuviškus raštus, pasak "V. L." ('97 m., p. 297), įteikė tai įstaigai šiuos lietuviškus raštus: "S. Daukanto "Būdą Senovės Lietuvių," "Aušros" N1, '96, "Apžvalgos," "Vienybės Lietuvninkų," "Varpo," "Ukininko," "Garso Amerikos Lietuvių," "Lietuvos," "Kardo,"

"Ryto," "Darbininko" ir "Saulės" po keletą numerių.

Synowie Litwy i3 sulenkėjusių lituvių. Urėdiška kalba lenkiška". ('97 „Tėv.“ p. 33).

Pittsburgh, Pa., Lietuviškas Klubas su knygynu 28-1-97; ('97 "V. L.," N49);

Pittsburgh, Pa., 1897 m. 1-me. numeryje "Garsas Amerikos Lietuvių" praneša apie savo biuro įsteigimą Pittsburgh'e po N1012 Carson St. Esq.... "suvienyta dvi didžiausios lituvių sostinės: Pensylvanijos valstybėje..."

Pittston, Pa., šv. Baltramiejaus Bialvybės draugija. "Kuomet nariams baudos per daug įkirėjo, tai panaikinta bialvybė ir 1900 m. draugijos vardas pakelsta—Simano Daukanto draugija" ("Pitt. L. Ist.," p. 79);

Plymouth, Pa. Jaunikalėlių draugija; vietos draugijos (šv. Kazimiero, šv. Juozapo ir Vytauto) sudarė vieną organizaciją, kurios vyriausiasis siekis — uždėti knygyną" ('97 „Tėv.“ p. 346).

St. Louis, Mo. lituviškos bažnyčios kampinio akmens pašventimas buvo 16 d. gegužės. ('97 „Tėv.“ p. 215).

Scranton, Pa., šv. Petro, Politinis Klubas ('97 "G. (A. L. " N. 32); Politiska Lietuvių Darbininkų draugija. „Ketina jungtis su lenkais ir slovakais politikoj". ('97 „Tėv.“ p. 346).

Shamokin, Pa., Politikos Neprigulmingas Klubas;

Shenandoah, Pa., šv. Jurgio parapijos knygynas. Ne-dėdieninės mokyklos mokytojos ir vaikai (apie 150) 22 d. vasario, 1898 m., turėjo vakarą—koncertą su deklamacijomis to knygyno naudai. "Garsas Am. Lietuvių"

(1898, p. 121) pagarsino tos mokyklos prižiūrėtojo (kun. Miluko) pareiškimą, jog "knygyno kambariai (pobažnytinėje svetainėje) bus atidaryti 3 vakarus savaitėi." Taipgi Lietuvių Laisvės ('97 "V. L." N43), veik pakrikusi. — S. Daukanto Pillečių ('97 "G. A. L." p. 49);

Terre Haute, Ind., Lietuvių Draugija;

Torrington, Conn. Šv. Vincento susiželpimo dr-ja ('97 „Tėv.“ p. 185).

Union City, Conn. „Lietuviai turi uždėję knygyną Klubo globoje“ ('97 „Tėv.“ p. 346).

Waterbury, Conn., šv. Kazimiero draugijos nariai, kun. J. Žebriui raginant, įkūrė vartotojų krautuvę. 1896 m. "Ryto" N2 atskaita parodo krautuvę turėjus \$12,778.60 įėmlių pirmuose 6 mėnesiuose. Prie jos turėję pelningą darbą 4 vietos lietuviai.

Waterbury, Conn., Lietuviška Duonos Keptuvė (da-lininkų bendrovė) "yra įrengta ant parapijos naudos, Neturtėliams maistas, bedarbiams darbas, geriems džiaugsmas, priešams pyktis," garsino '97 "R." N2; Teatrališka kuopa, sulošusi teatrą "Kražių Skerdynė" kun. Žebrio parašytą 6 d. gegužio, 1897 m. ('97 "R." N13 ir 17). Gedemino Draugijos vartotojų krautuvė ('98 "R." N29 ir '97 "G. A. L." p. 172);

Waterbury, Conn., šv. Petro ir Povilo ('97 "G. A. L." N47);

Westville, Ill., šv. Petro ir Povilo;

Wilkes-Barre, Pa., Algirdo, šv. Mykolo;

Worcester, Mass., Aukštikalnio ir Busevičiaus Lietu-
viška groserštorio (valgomųjų daiktų krautuvės) kom-

panija, klausiusi Waterbury'o dounkepyklos duonų kainos. 1897 m. "Rytas" (N2) atsakymo rašte sako: "rūkščią duoną valgo lietuviai, lenkai ir vokiečiai. Ligi Moliai tokią duoną gamindavo šydai ir vokiečiai... Dabar jau matome, kad toliaus svetimiešs ataiduoti ant apkuopimo nėra reikalo, Lietuviams tas darbas prieinamas ir gali dėti keliems ušdarbį, per tai Lietuvos duonos keptuvės turės atairasti visose Lietuvos naujokynėse"... Toliaus redaktorius, pasirašydamas pilną savo vardą (kun. J. Zebris), duoda patarimus kaip įrengti tokias keptuves.

* * *

1897 m. "Vien. Liet." N28 rašė apie "pabėgimą su \$40,000 žmonių pinigų Antano Pajaujo, savo buvusio įkurėjo (su J. Paukščiu). 'Spaudos laisvės ir Amerikos Lietuvos Organizuotės Sukaktuvių' knygoje plačiai aprašyta apie jų vyrų prasig gyvenimas ir "Wienibes Lietuwnikų" savaitraščio įkurimas (p. 499-518). 'Subankrutijęs' Freeland'e Pajaujis A. Bendritto vardu turėjo banką čia jau šalia J. Paukščio krautuvės ir "Wienibes Lietuwniku" spaustuvės. 1897 metais Pajaujis-Bendrif antrą kart subankrutijęs ir "pabėgęs" į kitą (New Yorko) valstybę nekurį laiką rado prieglaudę pas knygy ir laikraščių pardavėją Matutį. Vieną rytą, išėjęs į miestą, pasimiršo pasilimti su 40,000 dolerių savo čerasią. Matučio žmona, lovą klojama radusi atidavė tuos pinigus sugrįžusiam ir išsigandusiam Pajaujui. Jis juos greitu laiku pralaimėjo berizikuodamas ant arklių lenktynių. Matutienė, atiduodama Pajaujui pinigus, nežinojo dar apie jo "pabėgimą" iš Plymouth'o su "žmonių pinigais".

1897 metis lietuvės vienuolės pradėjo mokinti ir po šial dienai mokina mūsų parapijinių mokyklų vaikučius.

„1897 m. rugs. mėn. liet. seserys Nazaretės pradėjo vesti pirmąją liet. parap. mokyklą šv. Jurgio parap. Chicago, Ill.“ — skelbia „šv. Pranciškaus Seserų Vienuolyno Istorija“ (p. 43). Tos pačios kromikos autorius (rė) tęsia: „1897-1922 mėginama atskirti liet. seseris nuo lenkių.“

„Dar tais laikais, kada Amerikoje lietuvalčių seserų mokytojų vienuolynai buvo tik svajone, dabartinės šv. Pranciškaus Seserys Amerikoje, budamos šventos šeimos lenkių seserų globoje, jau tarnavo lietuvių reikalams auklėdamos jaunąją kartą katalikiškoje ir lietuviškoje dvasioje. Jos buvo mūsų tautos pirmosios vienuolės mokytojos Amerikoje. Nuo 1897 metų darbavosi didžiulėse Čikagos parapinėse mokyklose. Turint daug darbo lietuvių išelvių tarpe ir lietuvalčių seserų skaičiui vis didėjant lenkių vienuolyne, atsirado butinas reikalas išėiti iš lenkių seselių įtakos. Atsiskyrimas negalėjo įvykti dėl visokių daromų kliučių iš lenkių pusės. Jis net traukėsi 25 metus. Per tą laiką įsisteigė šv. Kazimiero Seserys ir nuo 1922 m. dauguma mokyklų joms pavesta.“

Tais sakiniiais pradėjęs savo raštą apie seseris pranciškietes Dr. Matulaitis „A. L. R. K. Kunigų Vienybės Metraštyje 1941 m.“ plačiau rašo apie jų Akademiją Pittsburge, kurioje per 11 metų (1929—1940) mokėsi 914 mergaičių. Be to vienuolės mokinę 256 mokinius (nes) 4 lietuvių parapijų augštesnėse mokyklose (Du Bois, Grand Rapids, Pittsburg ir Hartford). Pradinėse 18 kat. mokyklose jos mokslina 2954 mokinius (-es).*)

*) Šių knygų „Priede“ rasite paskelbtą visų vienuolių ir jų mokinių statistiką.

Kalbėjus apie Amerikos lietuvių parapijines mokyklas ir jų mokytojas, negalima užtylėti fakto, kad beveik klebvienoje parapijoje toms mokykloms reikėjo pergyventi sunkių ginčų ir priešginavimo metus. 1890 ir 1891 metų „Vienybė Lietuvinkų“ pilna aprašymų apie barnius už savąją mokyklą kuriamoje šenadorio šv. Jurgio parapijoje. 1891 m. pabaigos ir 1892 m. pradžios tame laikraštyje daugybė įrodymų, kaip jo bičiuliai kariavo prieš Pittstono kleboną, įsteigusį mokyklą su seserims vienuolėmis (anglų kalbai) ir vargonininku profesorium. Ginčai iškilo ir Waterburyje už „davatkas poterius mokinančias.“ Parakviesta net Dr. Slupo ir lenkų neprigulmingojo kun. Hoduro globojamą lietuvi „neprigulmingos parapijos“ kūrėja — Dillienė.

Mt. Carmelyje, Pa., klebonas kun. Staniuknas, su pirmąja kazimieriečių seserų mokykla, neturėjo didelės paramos nuo pakurstytų parapijiečių, turėjo pasitraukti šalin — į Chicago. Mahanoy City, savos mokyklos triobesį pastačius, ilgai reikėjo laukti, kol klebonas ir parapijiečiai galėjo ramiai tvarkytis savo bažnyčioje ir mokykloje.

Nedyvai, kad vienas kitas anų dienų klebonas „dėl šventos ramybės“ nekalbėjo apie mokyklos reikalingumą savo parapijoje.

Karžigiški parapijinių mokyklų priešai mokėjo kamufliauoti savo opozicijos motyvus.

Įtariamą kleboną mokėta paskelbti parapijos tvarkos ardytoju, savavallaujančiu ponu, neklausančiu „tikrų“ parapijiečių įsakymo. Protestuojantiems pritarė, juos ragino, „kačiutes plojo,“ ilgas laikraščiųuose korespondencijas rašė „pažangos“ skelbėjai.

Chicagos pirmosios lietuvių mokyklos (šv. Jurgio) autorius kun. M. Kraučūnas bene daugiausia visokių įtariamų, prasimanymų turėjo pergyventi. Lietuvaiteis mo-

kytojas iš lenkų nazaretiečių vienuolyno padaryta lenkėms; jas pakvietusį mokyti kleboną paversta kažkokiu praskaltėliu. Pasipylė protestai, korespondencijos laiškaščiuose, net į knygas pateko neteisybė „melu paremū skelbimui“.

Viršminėtame Metraštyje rašte „Musų Kultūros ir Socialiniai Etiudai“, plačiai apie tai rašęs, parodžiau, kaip tie neteisingi įtarimai įsibrlovė ir į „Lietuvių Amerikoje“ knygas.

Metuose 1894 kilo klausimas apie lietuviškas seseris... Užmanymas, kad jaunas lietuvaltes kalbinti, idant pasišvęstų tam tikslui buvo daugelio išjuoktas su paniekimu. Bandymas nenusisekė. '98 „Tėv.“ p. 212.

Zudynės ties Hazletonu—Sus. Angliakasiai (U. M. W.)

„Neapykanta, kokią anglosaksiškas gaivalas Amerikoje jautė dėl foreignerių atėjūnų (suprask slavų, lietuvių, italių), daėjo iki barbariška žmogžudystei, kurią papildė, prisidengdamas valdžios ploščiumi šerifas Martin ir jo 102 deputatai... 10 d. rugsėjo apie 500 straikuojančių šjo į kaimelį Lattimer, idant prikalbintų ten dirbančius draugus sustreikuot... Šerifas su savo pagalbininkais pastojo kelią... liepė šauti į darbininkus... šaudė į bėgančius, šaudė keletą minučių. Užmuštų buvo 21, sužeistų į 50...“ Taip rašė „Susiv. L. A. organas „Tėvynė“ ('97, N. 10).

Lietuvių protestas prieš barbarišką šerifo ir jo deputatų galvažudystę buvo: Senandoryje 12 d. rugsėjo, Samokine 13 rugsėjo, Mt. Carmel 14 rugs., Baltimorėje 15 rugs., Minersville 16 rugs., Plymouth'e 17 rugs., Union City, Conn. ir Chicagoje 19 rugs., Scrantone 26 rugs. Nepaminėta protesto mitingų datos Philadelphijoje ir Elizabeth'e. ('97 „Tėv.“ p. 314).

Kitų tautų (slovakų, lenkų ir italų) visuomenel irgi protestuojant, nuskriaustųjų užtarėjai užvedė šerifui ir jo pagalbininkams bylą Wilkes Barre teisme, ilgal nusi-tesusią ir pasibaigusią šerifo išteisinimu sekančių (1898) metų kovo mėnesyje.

Senandoričiai „Latimerio sužeistiems stalkeriams ir jų bylai (teismuose) surinko net \$254.95. ('98 „Tėv.“ p. 69).

Senadoriškis „Garsas Amerikos Lietuvii“ ('97 N. 41) rašė: Parodykime Amerikos visuomenel..., kad mums ru-
pi pagerinti savo padėjimą įstatymų keliu... Rašykimės į draugijas, darbininkų organizacijas ir vienybės laikyki-
mės“ (ž. „Am. L. XIX ž.“ p. 173). Prie tukstantinių de-
monstruojančių lituvių masių prisidėjo šenadoryje ir kituose kietųjų anglių apygardos miestuose skaitlingi bu-
rial rusinų, slavokų ir lenkų. Tuos mitingus pasekė ma-
siniai įsirašymai į anglekasių uniją.

Knygų „Amerikos Lietuviai XIX šimtmetyje“ (t. I, pp. 152—180) plačiai aprašyta Latimerio žudynė ir jos pa-
sekmės, dariusios didžiausios itakos darbininkų klausimui Jungtinėse Valstybėse. Menkutė Susijungusių Ang-
lekasių Unija (United Mine Workers) po tam įvykiui greit išbujojo į stipriausią šalyje darbė žmonių organi-
zaciją ir savo siekiu paskelbė išreikalavimą aštuonių wa-
landų darbo dienos kartu kolektyvės sutarties su darbdaviais (collective bargaining). Anų dienų siekiai dabar yra Jungtinėse Valstybėse įstatymais. Lietuviai anglekasiai daugiausiai padėjo tai organizacijai susidrutinti. Kaip patėmijau ten pat (p. 157) Amerikos enciklopedijų rašytojai nepatėmijo tos mūsų žmonių veiklos, vien mo-
kėjo „svetimšėmius“ peikti. Turiu čia pareikšti, ką ne-

kartą kartojau, kad ir mūsų lietuvių rašytojai vis dar neįžiūrėjo to saviškių nuopelno Amerikos darbo žmonų veikloje.

Aplie Latimerio anglikasių užtarėjus daug rašė 1898 metų „Garsas Amerikos Lietuvių“ „Rytas“ ir kiti lietuvių laikraščiai. Pakartosiu čia keletą žodžių iš „Lietuvių Amerikoje“ knygu, kurių autorius anuomet „Susiv. L. A. prezidentas, gyvenęs Plymouth'e buvo vienu stambesniųjų tų užtarėjų.

Lattimer'o Anglikasių Užtarėjai ('98 "R." №6, '98 "G. A. L." p. 65, 84) ... "nuo Hazletono į žiemius yra liūdnos atminties 'pečė' (sk. kalmelis—R.) Lattimer, kur šerifas Martin ir jo deputatai užmušė daug stralkuojančių darbininkų, tarp kurių lietuvių buvo: Ant. Grikielis iš Simno par., Jonas Tarnavičius iš Lazdijų par., Pr. Kerdolis iš Velslejo par., Jok. Tamošunas ir Rapolas Rakevičius, abudu iš Vilniaus gub." ("L. A." p. 60):

Aplie tą masinį anglikasių stralkierių nužudymą ir Amerikos lietuvių jiems pagelbą bei veiklą Anglikasių Unijos (United Mine Workers) naudai daug rašyta knygoje "Amerikos Lietuvių XIX šimtmetyje" pp. 152—180.

"Lattimer'o Komitetas paduoda, kad nuo 11 d. rugpjūčio 1897 m. iki 5 d. kovo 1899 m. surinko aukų \$4,305.60, iš tų pinigų našlėms ir našlaičiams išmokėjo \$416.71. Bylai su erifu Martinu surinko \$4,169.71, bylos gi iššų pasidarė \$4,751.58. Minėtiems advokatams išmokėta \$2,756, slaptai policijai \$666.41, spaudos ir rašto reikalams \$95.33, visokių kitokių išlaidų \$974.75, gelžkėlis ir važinėjimas \$290. Tas dalykas jau užbaigtas." ('99 "Tėv." p. 180.)

* * *

New York, N. Y., Emigrantų Rėmėjai ('97 "R." Nė, 7 8, 36, 37, 38, '98 "G. A. L." p. 35, 67);

Emigrantų Namui bešaukdami ir berėkdami, kiek gavo-
me, atskyrus Susivienijimo paaukotus 100 dol.? Viso 24
dol. ir 1 centa (1897 m. „Tėv.“ p. 55, rašte „Mes nepratę
aukoti“).

„Garsas A. L.“ rinko aukas Emigrantų Namui — viso
\$26.96. Buvo persergėta, kad jeigu Em. Namu užmany-
mas neįvyks, pinigai bus sunaudoti Lietuvos žemlapiui iš-
leisti. „Garsas“ ('98 N. 3) atsišaukia į aukotojus, ar jie
ant to sutiks.

* * *

Kooperatyviška Forma. „Rytas“ (N. 15) pataria lietu-
viams, kad susidėję kokie 50 lietuvių po \$100 ir \$200 pirk-
tų geroj vietoj didelę farmą, kas šiuose bedarbės laikuose
labai apsimokėtų... Anglai jau senai turi tokias farmas”.
(‘97 „Tėv.“ p. 150).

(L“. N. 47) „Rytas“ ragina ant Waterbury'o lietuvių
kooperatyviškos farmos įtaisyti našlaičių namus. Doras
užmanymas.“ ('97 „Tėv.“ p. 148).

* * *

1897 Dvyliktame Susiv. Liet. Am. Seime Philadelphijoje
užgirta įkurimas „Viešo Susivienijimo Lietuvių Ameriko-
je Knygyno“, kurin geri tėvynainiai sudovanojo apie 100
visokių lietuviškų ir apie Lietuvą knygų“. (S. L. A. Ist.
p. 119). Sąrašė paminėti kompletai: „Vien. Lietuvniškų“
1886—1896, „Garso Amerikos Lietuvių“ 2 egz.; 1896 „Ry-
to“, 1893 „Apšvietos“ ir keliolika svarbių, retų ir brangių
knygų (ib. p. 124). Tas knygynas paskesniais metais daug
padidintas, eidamas iš rankų į rankas pagaliaus sudilo,
knygų ir laikraščių kompletų daugelis dingo.

1898 m.

1898 m. susikūrė 5 lietuvių parapijos; 4 katalikų Brockton, Mass. šv. Roko, Lawrence, Mass. šv. Pranciškaus ('98 „Tėv.“ p. 308), Hartford, Conn. šv. Trejybės, Jersey City, N. Jė. šv. Onos ('98 „R.“ Nr. 23) ir

1 protestonų—Collinsville, Ill., pastoriaus M. Ketura-kalčio rūpesčiu. Ši parapija dėl iškilusių vaidų greit pakriko.

Draugijų tals (1898) metais susikūrė 50:

Baltimore, Md., Keistučio draugija ('98 „R.“ N4);

Vakarinės mokyklos kuopelė iš 50 vyrų. Mokintoja užlanko miestas ('98 „Tėv.“ p. 33).

Bayonne, N. J., šv. Petro ir Povilo ('98 „G. A. L.“ p. 452);

Boston, Mass., S. Dankanto Literatinis Ratelis (Jono Juroševičiaus rūpesčiu), 1900 m. padėjęs kun. Milukui prie „Dirvos“ žurnalo išleisti didesnę kun. Amb-Pabriežos veikalą—„Botaniką“ (1911 „Zv.“ N15);

Braceville, Ill. „...lietuviškai atsismetę nuo angliškos unijos, kuria nepastiki, sukūrė grynai Lietuvišką Darbininkų Uniją“ ('98 „G. A. L.“ p. 121);

Braceville, Ind., Lietuvių Darbininkų Unija ('98 „G. A. L.“ N8);

Broad Brook, Conn., šv. Izidoriaus draugija. Nariams pradėdant kriti 1898 m. pavasarį kun. J. Zebrys, atvykęs velykinės išpažinties klausyti, mėgino sulaukyti nuo pakrikimo, bet veltui. Nieko iš to neišėjo („G. A. L.“ p. 203);

Brooklyn, N. Y., Teatrališkai Muzikališka draugija, Lietuvių Socialistų Klubas, Vytauto draugija,

Chicago, Ill., Towarzystwo Narodowe Litewsko Polskie Rzymisko Katolickie Bratniej Pomocy Krola Wla-

dyslawa Jagielly—"vienų lietuvių, bet su lenkiška konstitucija ir tvarka" ("L. A.," p. 146); Mykolo Arkanuolo, šv. Martyno—susisėpimo draugijos. Pastaroji vadinosi ir teatrališka draugija.

Cleveland, Ohio, Teatrališka Kuopa, suvaidinusi 30-I-'98 "Genovaitę" ('98 "G. A. L.," p. 105), Lietuvos Sūnų Kareivių ('98 "G. A. L.," p. 394), Blaivybės ir Mokslo draugija (ib. p. 451), "Sargo Lietuvių" leidėjų bendrovė ('98 "G. A. L.," ėjęs iš Elizabeth, N. J., rašė: "...žada užgimti naujas laikraštis... 'Sargas Lietuvių'... Būtu tai šeštas laikraštis pradžioje ateinančių 1899 metų" ("Viltis" Shenandoah," "Linkama Valanda" Mahanoy City, "Blaivininkų Laiškas," "Zemaitis" Chicago," "Bažnyčios Tarnas" Waterbury, ir "Sargas Lietuvos" Clevelande). Laikraščiu neišėjus, būsimieji leidėjai pardavė spaustuve.

Lietuvių Blaivybės ir Mokslo dr-ja. Pirmu dr-jos darbu bus įvesti lietuviškus laikraščius ir knygas į viešą miesto knygyną" ('98 „Tėv.“ p. 369).

E. Port Chester, Conn., Lietuvių Broliškos Pagėpos draugija—kun. J. Žebrio paraginimu ('98 "R.," N12);

Elizabeth, N. J., šv. Petro ir Povilo Blaivybės Draugija, vėliaus pakrikusi Garso Leidėjų Bendrovė (Garsas Publishing Co.), nupirkusi nuo panašaus vardo Pensylvanijos bendrovės savaitraštį "Garsas Amerikos Lietuvių" ir perkėlusį tą laikraštį iš Minersville, Pa., 17 d. Lapkričio, 1898. Tais metais Elizabethė pagarsėjo "Peštukų" kuopa ('98 "G. A. L.," p. 443-5);

Elizabeth, N. J., Blaivybės Draugija ('98 "G. A. L. "N. 45); Gedemino Ukėsu socialistiškos platformės klubas " su 18 narių ('98 „Tėv.“ p. 69).

Forest City, Pa., šv. Jurgio Kareivių, Teatrališka Kuopa, vaidinusi "Ponas ir Mužikai"—A. Gužučio

dramą ('98 „S. L. A.” p. 308); Liet. — Independent Klubas rūpėsis apsisaugoti nuo siurbėlių žydų, kurie čia labai įsiviešpatavo" ('98 „Tėv.” p. 34). Blaivininkų draugijos tveriasi Forest City, Elizabeth'o ir kitose vietose. Būtu malonu, kad visos tos Blaivininkų draugijos turėtų vieningą konstituciją ir nešiotų maždaug vieonikus ženklus" ('98 „Tėv.” p. 308).

Hartford, Conn., Lietuvos Sūnų po šv. Jono Evangelisto globa—kun. J. Žebrio paraginimu. Netrukus pakriko ('98 „R.” N1);

Jersey City, N. J., D. L. K. Algirdo draugija—ballus 14-11, 598 ('98 „G. A. L.” p. 457);

Kenosha, Wis., šv. Kazimiero (išvien su lenkais);

MacAdoo, Pa., „United Mine Workers of America” kuopa iš 56 lietuvių narių. Nepriguli tik 10. ('98 „Tėv.” p. 34).

Mahanoy Plane, Pa. Susiv. Liet. A. „Kuopa nutarė išleisti kalpo 1899 m. „Dirvos” N. 1 — „Fiziką”, rašytą Nėrio su daugeliu paveikslų. Leidimo lėšoms padengti leidžiamasmas ant loterijos gramafonas" ('98 „Tėv.” p. 398).

Melrose Park, Ill. D. L. K. Algirdo Klubas, kartu ir sušelpimo draugija. ('98 „Tėv.” p. 277).

Mahanoy City, Pa., Teatrališka Kuopa, sulošusi Senadorio bažnytinėj svetainėj „Zentas del parodos” ir koncertavusi su vargoninku J. Jurgelevičium pryšakyje ('98 „G. A. L.” p. 244);

Minersville, Pa., Peštukų kuopa. Lietuvių Klubas prašė miesto valdžios, kad „prašalintų iš miesto ar kitaip suvaldytų visiems žinomus plėšikus, ką gėdą daro savo tautiečiams ir ramumą drumsčia" ('98 „G. A. L.” N8)

Minersvillėje 9 d. gegužio buvo loštas pirmą kartą liet. amatoriškas teatras „Amerika Pirtyje”. ('98 „Tėv.” p. 173).

Mt. Carmel, Pa., Teatrališka draugija, suvaidinusi "Melnę už pinigus" Atvelykyje, taipgi koncertą parapijos naudai ('98 "G. A. L.," p. 179), Jaunikaiečių Draugija ('98 "G. A. L.," p. 411);

New Britain, Conn., Vartotojų Krautuvė „Ryto" paraginimu ('98 „Tėv.“ p. 214).

New Haven, Conn., šv. Pranciškaus;

New Philadelphia, Pa., Lietuvių Neprigulmingas Klubas ('98 "G. A. L.," p. 316), šv. Stanislovo Blai-vybės draugija ('98 "G. A. L.," p. 427), Neislančių i Lietuvių Sallunus ('98 "G. A. L.," p. 403);

Northampton, Mass., Lietuvių Pramonės draugija, kun. J. Zebrio paraginimu ('98 "R.," N25);

Omaha, Neb., šv. Stanislovo;

Philadelphia, Pa., šv. Cecilijos (merginų), Petro Armino, Lietuvių Neprigulmingas Klubas. Šis paskutinis su Gedemino Klubo nariais, klebonu (kun.) Kau-laku ir šv. Antano parapijiečiais (apie 200) išsiru-pino iš miesto valdžios vakarinę mokyklą lietuviams su parinktu mokytoju ('98 "G. A. L.," p. 137, '98 "R.," N17). Frankforde (Philadelphijos miesto dalyje) lietuviai bajorai susibūrė i draugiją Litewskiej Sclachty Wielkiego Krola Kazimierza ('98 "G. A. L.," N. 20); „Kooperatyviška (vartotojų) krautuvė, greit subankrutijusi. Pragaišę 1000 dol." ('98 „Tėv.“ p. 246).

Pittston, Pa., Tėvynės Mylėtojų Draugija (šaka); Taisybės Mylėtojai "tyčia pranešė 'Vienybel Lietuvninkų' melagingą korespondenciją. 'V-bš' ją patalpino ir niekados neatšaukė..." "Vienybė" kuni-gams "vagystę primetė... svetimas paleistuvystes, kurių taisybel sūde pasirodžius ir kaltininkui pačiam prisipažinus, vienok neatšaukė..." rašė 1898 m. N38 "G. A. L." (šfusio iš Minersville, Pa.) kolumnistas (kun. A. Kaupas) (p. 377, 378). Žmonėms anuomet

labai įkriėjo "Vien. Liet." neteisinti užsipaolimai ant kun. A. Burbos prieš jo mirtį.

Plymouth, Pa., Jaunikalčių draugija, su kun. A. Burba prysakyje ('98 "G. A. L.," p. 132), Lietuvalčių Draugija (su Dr. Šelviene—'98 "G. A. L.," p. 371), Lietuviškas Pulkas (per "Vienybę L."). Naujokaitis ragina sudaryti "nors vieną grynai Lietuvišką kareivų pulką iš 2000 vyrų," kurs stojęs į karą su Ispanais "atneštų garbę visiems Lietuviams" ('98 "R.," N19). Iš to nieko nešėjo, tik Traverse City, Mich., "visi lietuviai prisidėtų į tą pulką," pasak '98 "R." N20.

Pottsville, Pa., apygardoje visiems įgriso Lietuviškų vagių ir mušelių kuopa ('98 "G. A. L.," N2);

Ties Pottsville, Pa. policija susekė žmogžudžių bandą, susidedančią vien iš lietuvių žmogžudžių. Prie jos priguli į 50 narių. Perna Wilkes Barre'j pakartas Vasalka (Terrible Pete) buvęs jų vadu." ('98 „Tėv.“ p. 34).

Scranton, Pa., šv. Kazimiero Bialvybės ('98 "G. A. L.," p. 335), šv. Aljozo ('98 "G. A. L.," N4), Lietuvių Vartotojų Krautuvė ('98 "G. A. L.," N25), "Keliaujanti Mokslo Draugystė" (važinėti su prakalbom) —Dr. Šilupo, Kuncmano, Dellonio, etc... ('98 "G. A. L.," N16): plačiau apie tai ž. p. 83—84.

Scranton, Pa., Darbininkų draugija, šv. Petro ir Povilo, Lietuviško Orkestro (beno), Vaikų draugija ('98 "G. A. L.," p. 41);

Shenandoah, Pa., Susivienijimas teisos (?) Lietuvių 12 d. kovo ('98 "G. A. L.," N11), greit pakrikęs; Laisvės Lietuvių draugija ('98 "G. A. L.," p. 435); Teatrališkoji Draugija iš "Garso Amerikos Lietuvių darbininkų ir jų bičiulių, vaidinusi vietos bažnytinėj svetainėj ir Minersvillėje "Ameriką Pirtyje" ('98 "G. A. L.," p. 127, 201). Užgavėnėse tą metą parapijos Nedėdlieninė Mokykla sulošė Jono Montvilos, dirbusio "Garso Amerikos Lietuvių" redakcijoje, veikalėį

"Kanapinis ir Lašinius"—irgi parapijos knygyno nau-
dal ('98 "G. A. L.," N8). To paties knygyno nau-
dal "Garso Amerikos Lietuvių" darbininkai vaidino Ma-
hanoy City, Pa., bažnytinėje svetainėje komediją "Ne-
sispriešink" 13 d. sausio ('98 "G. A. L.," N4).

1898 metais, iškėlus "Garso Amer. Lietuvių" spaus-
tuvę "Minersvillėn, paskiaus Elizabethan, susikūrė Se-
nadoryje bendrovė V. J. Stagaras & Co. (V. Stagaras
ir J. Montvila vyriausi dalininkai) savaitraščiui ("lie-
tuviškai tautiškai darbininkiškam") "Viltis" leisti ('98
"G. A. L.," N49). Pirmas "Vilties" numeris išėjo po
Naujų (1899) Metų.

Shenandoah. Vysk. Valančiausko parap. skaitinyčia"
(98 „Tėv.“ p. 34). S. Daukanto Susisėlpimo dr-ja.

„Ne plilečial arba nenorinti būti plilečiais nėra priima-
mi.“ ('98 „Tėv.“ p. 34).

Spring Valley, Ill., Lietuvių Susisėlpimo draugija,
Darbininkų Susivienijimo lietuviška šaka ('98 "G. A.
L.," N8);

Spring Valley, Ill., Lietuvos Didvyrių. Tais metais
... "irgi susidarė Lietuvių Darbininkų Unija" ('98 "G.
A. L.," p. 121), taipgi nauja Lietuvių Pašelpos Drau-
gija (ib. p. 121), Lietuvos Sūnų ('90 "V. L.," p. 40);
„Sūnų Lietuvos Didvyrių draugija, įrengusi liet. kny-
gyną. Negerai tik, kad knygynas patilpo svetainėje prie
„saluno“ arba tiesiog karčiamoj“ ('98 „Tėv.“ p. 173).

Union City, Conn., Šv. Jurgio, Politinis Klubas ('98
G. A. L.," p. 25);

Waterbury, Conn., Lietuvos Sūnų Blaivybės ('93
"R.," N1), Gedemino Draugijos Vartotojų Krautuvė
(98 "R.," N1, '98 "G. A. L.," N14), Petro Armino Su-
sisėlpimo ir moksliškomis knygoms leisti ('98 "G. A.
L.," N4), Aido Teatro draugija, Šventojo Vardo Drau-

gijos šaka ('11 "Zv.," N15), Žirgvaikių, veik pakrikusi, Lietuvos Sūnų Blaivybės ('98 "G. A. L.," N1), Lietuviška Kompanija namams pirkti—kun. J. Žebrio patarimu ('98 "R.," N16);

Wilmerding, Pa. „Lietuvių Literatūros ir Mokslo drauga iš 21 narių. Siekis, skaityti laikraščius, knygas, kitus prie to raginti, o nemokančius išmokyti skaityti ir rašyti.“ ('98 „Tėv.“ p. 341).

* * *

Savaitraščio "Garsas Amerikos Lietuvių" kolumnistas, "Savaitė nuo Savaitės" straipsnių autorius kun. A. Kaupas 1898 m. N37 (19 rugsėjo dienos laidoje) rašė:

"Daktaras Šilupas gąsdina 'Vienybėje' (Lietuvninkų) kunigus savo 'Keliaujančia Mokslo Draugyste.' Jūs, kunigėliai, girdi, drebate, kad dar draugystė nepradėjo savo prakalbų, bet kad pasiimsime už darbo, tada—oi, oi!...

"Tušti gąsdinimai. Girdėjome juos ne sykį... Kils iš tų prakalbų keletas mažesnių didesnių nesutikimų, bus barnių po laikraščius, daktaras įgys keletą adeptų, kurie gal, kaip turime keletą pavyzdžių, kad parodyti savo progresyviškumą, šventą dieną eis į girią medžių kapoti arba drapstys purvais į kunigų gyvenimus. Daugiau nieko.

"Iš didelio debesio vis mažas lietus" (p. 369).

Gi 26 d. rugsėjo ('97) "G. A. L." laidoje tas pats autorius rašė:

"Dr. Šilupas nori būti antru Luteriu. Dr. Šilupas važinėja su prakalbomis. Daktaro mažai kas klausio. Daktaras mažai turi šalininkų.

"Iš to išeina, kad dr-o Šilupo prakalbos yra abejotinos vertės arba jau žmonės tokie neišmanėliai, kad nemori klausyti, kas sakoma jų naudai.

"Daktaras visą bėdą verčia ant kunigų... Silpnas jo išsivystymas. Nereikėjo daktarui kisti į teologiją, kurioje neyra specialistu, nereikėjo apaštalauti kraštutinių idėjų, kurios buvo madoje pereinamo šimtmečio pabaigoje, nereikėjo būti... revolveriniu radikalu.

"Daktaro nuomonės ir pažvalgos neatsako nei dabartinio laiko dvasiai, nei mūsų tautos dvasiai,—delto ir neturi pasisekimo. Neužginame dr-ui šliupui darbštumo..., bet sakome, kad stovi įsiai ant klaidaus kelio; ne to trokšta mūsų tauta, ką daktaras nori užmesti.

"Platinimas diskredituoto ateizmo, rengiančio į kapus materializmo ir kraštutinio socializmo, rubežiuojančio su anarchizmu—visas daktaro tautiškas veiklumas mūsų tautai gali turėti ir turi tik negatyvišką svarbą" (p. 377).

* ♦ *

Kun. J. Zebrys savo "Ryte" ('98 m. N16) rašė apie tą Keliuojančią Mokyklą: "...yra tai senas užmanymas ir to paties Dr. Šliupo. Buvusi 'Mokslo Draugystė' kas gi tai buvo, jei ne tokia mokslinė pagal Šliupo užmanymą, o kur ji šiandien? Kas ją išnaikino? Jos nebėra; ją pražudė durnystė paties užmanytojo, o gal jo gudrybė, kurs, nieko moksliško nenuveikęs, su savo draugais prisėjo tarp lietuvių neapkantos ir kerštų...

"Rytas' atsimena, kokta buvo šliupiška mokslo užduotis pirmaus, todėl, ir kokta bus keliuojanti mokslinė, turi supratimą, kad nebus kitokia už išnykusią, per tai vadina vaaisium mirusiu pirm užgimimo... Tegul skelbia "Rytą" norint užbėgti kelius mokslui, "Rytas," rėmdamasis ant šliuptarnystės darbų lig šiolai, nepermainys apie juos savo nuomonės, pako! nepamatys permainos jų darbuose..."

(Toliaus bus.)